TA’LIM JARAYONIDA MUAMMOLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Toshboeva Parizoda Mansurovna

Filologiya va tillarni o’qitish yapon tili 2415 -guruh talabasi

Ilmiy rahbar: professor ***S.T.Yuldasheva***

Annotatsiya:*Ushbu maqolada ta’lim jarayonida muammoli ta’lim texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati, mazmuni va metodik asoslari yoritilgan. Muammoli ta’lim orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish, tahlil qilish va muammolarga yechim topish ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, dars jarayonida muammoli vaziyatlarni yaratish, o‘quvchilar faolligini oshirish hamda ta’lim samaradorligini ta’minlash usullari ko‘rib chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *muammoli ta’lim, pedagogik texnologiya, ta’lim jarayoni, muammoli vaziyat, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, interfaol metod, o‘quvchi faolligi.*

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o‘quvchilarga faqat tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasdan, ularda mustaqil fikrlash, izlanish, tahlil qilish va o‘z nuqtayi nazarini asoslash qobiliyatlarini rivojlantirishni talab etmoqda. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchi bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki o‘z bilimini mustaqil ravishda shakllantiruvchi faol ishtirokchi sifatida namoyon bo‘lishi lozim. Shu nuqtayi nazardan, muammoli ta’lim texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etadi. Muammoli ta’lim o‘quvchilar oldiga muayyan savol, topshiriq yoki hayotiy vaziyatni qo‘yish orqali ularni mustaqil izlanishga undaydi. Bunda o‘quvchi mavjud bilimlariga tayangan holda muammoni anglaydi, turli yechimlarni izlaydi va o‘z xulosalarini shakllantiradi.

Muammoli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchidan darsni puxta rejalashtirish, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish hamda ularning bilim darajasiga mos muammoli vaziyatlarni tanlashni talab qiladi.

Asosiy qism

Muammoli ta’lim texnologiyasining mazmuni va mohiyati

Muammoli ta’lim — bu o‘quvchilarning bilim olish jarayonida muammoli vaziyatlarga duch kelishi va ularni mustaqil yoki hamkorlikda hal etishi asosida tashkil qilinadigan ta’lim metodidir. Ushbu texnologiyaning asosiy maqsadi o‘quvchilarda tayyor bilimlarni yodlash emas, balki bilimlarni izlanish va amaliy faoliyat orqali egallash ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Muammoli ta’lim jarayonida o‘qituvchi muammoni bevosita hal qilib bermaydi, balki o‘quvchilarni to‘g‘ri yo‘naltiradi, fikrlashga undaydi va zarur metodik yordam ko‘rsatadi. Natijada o‘quvchilar o‘z bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo‘llashni o‘rganadilar.

Muammoli ta’limning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish;
- bilim olishga bo‘lgan qiziqishni oshirish;
- mantiqiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish;
- ijodiy izlanish va tashabbuskorlikni rivojlantirish;
- nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lash;
- jamoada ishlash va o‘z fikrini asoslash ko‘nikmalarini shakllantirish.

Muammoli ta’limni tashkil etish metodikasi

Ta’lim jarayonida muammoli ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish muayyan bosqichlar asosida amalga oshiriladi.

Birinchi bosqich — muammoli vaziyatni yaratish. O‘qituvchi dars mavzusiga mos savol, topshiriq, tajriba yoki hayotiy vaziyatni taqdim etadi. Ushbu vaziyat o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otishi va ularni fikrlashga undashi kerak.

Ikkinchi bosqich — muammoni aniqlash. O‘quvchilar berilgan vaziyatni

tahlil qilib, uning mohiyatini tushunishga harakat qiladilar. Muammoning kelib chiqish sabablari va uni hal qilish uchun zarur bo‘lgan bilimlar aniqlanadi.

Uchinchi bosqich — faraz va yechimlarni ilgari surish. O‘quvchilar muammoni hal qilish bo‘yicha turli fikr va takliflarni bildiradilar. Bu jarayonda erkin fikrlash, bahs-munozara va guruhli muhokama usullaridan foydalaniladi.

To‘rtinchi bosqich — yechimlarni tekshirish. Taklif etilgan fikrlar dalillar, nazariy bilimlar va amaliy misollar asosida tekshiriladi. Eng maqbul yechim tanlanadi.

Beshinchi bosqich — xulosa va baholash. O‘quvchilar o‘z faoliyatlari natijasini tahlil qiladilar, erishilgan bilim va ko‘nikmalarni baholaydilar. O‘qituvchi esa jarayonning samaradorligini aniqlab, tegishli tavsiyalar beradi.

Muammoli ta’lim texnologiyalarining samarali usullari

Muammoli ta’limni tashkil etishda bir qancha pedagogik metodlardan foydalanish mumkin.

Muammoli savollar metodi. O‘quvchilarga mavzuga oid, mustaqil fikrlashni talab qiladigan savollar beriladi. Masalan, biologiya darsida: “Agar inson organizmida immunitet faoliyati susaysa, qanday oqibatlar yuzaga kelishi mumkin?” Ushbu savol o‘quvchilarni sabab va oqibatlarni tahlil qilishga undaydi.

Aqliy hujum metodi. Muayyan muammo yuzasidan o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin bildiradilar. Dastlab fikrlar baholanmaydi, keyinchalik ular tahlil qilinib, eng maqbul takliflar ajratib olinadi.

Keys-stadi metodi. O‘quvchilarga real yoki shartli hayotiy vaziyat taqdim etiladi. Ular vaziyatni o‘rganib, muammoni aniqlaydilar va uni hal qilish yo‘llarini taklif etadilar.

Loyiha metodi. O‘quvchilar muayyan muammo bo‘yicha mustaqil yoki guruhda izlanish olib boradilar. Ma’lumot to‘playdilar, tahlil qiladilar va yakuniy natijani loyiha shaklida taqdim etadilar.

Bahs-munozara metodi. Muayyan mavzu bo‘yicha turli qarashlar muhokama qilinadi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini dalillar bilan asoslashga, boshqa fikrlarni tinglashga va xolis xulosa chiqarishga o‘rganadilar.

Muammoli ta’lim texnologiyalarining pedagogik samaradorligi

Muammoli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday darslarda o‘quvchilar bilimlarni mustaqil o‘zlashtirish bilan birga, ularni turli vaziyatlarda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Mazkur texnologiya o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlarni ham o‘zgartiradi. O‘qituvchi bilim beruvchi bilan bir qatorda, yo‘naltiruvchi va tashkil etuvchi vazifasini bajaradi. O‘quvchi esa darsning faol ishtirokchisiga aylanadi.

Muammoli ta’limning yana bir muhim jihati — o‘quvchilarda o‘z fikriga ishonch, mas’uliyat va hamkorlik madaniyatini shakllantirishidir. Guruhli topshiriqlar davomida ular bir-birining fikrini tinglash, umumiy qarorga kelish va vazifalarni taqsimlashni o‘rganadilar.

Shu bilan birga, muammoli ta’limni tashkil etishda ayrim qiyinchiliklar ham mavjud. Jumladan, dars vaqtining cheklanganligi, o‘quvchilarning tayyorgarlik darajasi turlicha ekanligi va muammoli topshiriqlarni tanlashdagi murakkabliklar shular jumlasidandir. Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun o‘qituvchi darsni oldindan rejalashtirishi, topshiriqlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirishi va har bir o‘quvchining ishtirokini ta’minlashi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida muammoli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu texnologiya o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, mantiqiy tafakkuri va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Muammoli ta’lim samaradorligi, avvalo, o‘qituvchining metodik mahorati, muammoli vaziyatlarning to‘g‘ri tanlanishi va o‘quvchilarning faol ishtirokiga bog‘liq. Darslarda muammoli savollar, aqliy hujum, keys-stadi, loyiha va bahs-munozara metodlaridan maqsadli foydalanish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuning uchun har bir pedagog o‘z fanining xususiyatlaridan kelib chiqib,

muammoli ta’lim texnologiyalarini dars jarayoniga izchil tatbiq etishi lozim. Bu esa mustaqil fikrlaydigan, bilimli, ijodkor va zamonaviy talablar asosida faoliyat yurita oladigan yosh avlodni tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo‘jayeva N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** – Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi, 2006.
2. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari.** – Toshkent: Fan, 2006.
3. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A. **Ta’limda innovatsion texnologiyalar.** – Toshkent: Iste’dod, 2008.
4. Sayidahmedov N.S. **Yangi pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Moliya, 2003.
5. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.T., Holiqberdiyev K.M. **Pedagogika.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2001.
6. Ochilov M. **Yangi pedagogik texnologiyalar.** – Qarshi: Nasaf, 2000.